لەبارەی ژنانەوە
ئارسەر شۆپنهاوەر

لە ئینگلیزییەوە: ئاوات ئەحمەد سوڵتان

وتەیەك:

مەبەست لە وەرگێڕانی ئەم وتارە، ئاشنابوونی خوێنەرە بە بیرکردنەوەی ئەم فەیلەسوفە لەبارەی رەگەزی مێینەوە، تەنها وەرگێڕانی بۆ زمانی کوردی نە وەرگێڕو نە گۆڤاری ئایدیاوالاش لە بۆچوونەکانی ناوی بەرپرسیار ناکات. بگرە لە زۆر جێگادا، رامان بە تەواوەتی پێچەوانەی بۆچوونەکانی شۆپنهاوەرە.

وەرگێڕ

به بۆچوونی من، ئەم وشانەی جۆی، "گومان لەوەدا نییە کە ژنان لە شوێنێکی زۆر نزیکی کۆتاییەوە گەیشتوونەتە سەر رێگای نەهامەتی و تازە بواری حەوانەوەیان بۆ نەماوەتەوە." زۆر لە هۆنراوەکەی شیلەر پلەو پایەی ژنان باشتر وەسفی ژنان دەکات، کە بەرهەمی بیرکردنەوەیەکی زۆر وریانانەیەو کەمەندکێشمان دەکات، ئەویش بەهۆی بەکارهێنانی ناکۆکی و دژە تێزەوە. بایرۆنیش بەشێوەیەکی پاراوتر لە (ساردانپالۆس)ەکەیدا، بەشی یەکەم، برگەی دووەم، گوزارشتی لێکردووە:

سەرەتای زۆر زووی ژیانی
مرۆڤ
لە مەمکی ژنەوە پژا
وشە بچووکەکانی سەرەتاکان
لە دەمی ئەوەوە فێر بوون
یەکەمین فرمێسکەکانت
ئەو سریونی، ئەو دواهەمین
ئاهت هێوردەکاتەوە
زۆر جار هەناسەت بە گوێی
ئافرەتدا گوزەردەکات
کاتێك پیاوان نامەردانە لەو
پەروندەیە دزەدەکەن
ئیتر چاوەروانن بەرەو دوا
ساتەکانیان ببرێن

هەردوو برگەکە گۆشەنیگای دروست لەبارەی نرخاندنی ژنانەوە پیشاندەدەن.

ئەوەندە بەسە بروانیتە شێوەی ژنێك تا بۆت دەربکەوێت کە ئەو بۆ کاری قورس نەرەخساوە، چ هرزیی بێت یان جەستەیی. ژن بەوەی دەیچێژێت قەرزی ژین دەداتەوە، نەك بەوەی دەیکات – بە ژانی منداڵبوون، بەخێوکردنی منداڵ، ملکەچبوون بۆ پیاو، کە دەبێت هاوەڵێکی بەئارام و نیان بێت بۆی. پەژارەو شادیی گەورە بۆ ئەو نەهاتوون، نمایشکردنی گوروتینی زۆر کاری ئەو نییە؛ ژیانی ئەو زۆر نەرمتر رێدەکات، وەك پیاو تۆڵەسێن نییە، بێ ئەوەی ئافرەت لە بنەرەتدا کامەران یان خەمبار بێت.

* * *

ژنان بۆ ئەوە رەخساون کە ببن بە سستەرو پەروەردەکەری سەرەتای منداڵیمان، ئەوەش لەبەر هۆیەکی سادە، ئەوان خۆیان منداڵن، گەمژەن، کورتبینن – بەکورتی، بەدرێژایی ژیانیان منداڵی گەورەن، شتێکی ناوەندن لەنێوان منداڵ و پیاودا، پیاو بە مانای وردی وشەکە. بروانە کچێکی جاحێڵ رۆژانە یاری بە لەیستۆکی منداڵان دەکات، سەمای لەگەڵ دەکات و گۆرانی بۆ دەڵێت؛ پاشان بروانە، ئەگەر پیاو بە خۆی و هەموو خواست و نیازەکانییەوە لە دونیادا، بخرێتە جێگای ئەو، چی لەدەست دێت.

* * *

سروشت بۆ کچان ئەوەی لە بەرچاوگرتووەکە پێیدەوترێت مانای دراماتیکی "کاریگەریی بەرچاو" چونکە ئەوان ژیانی خۆیان دەبەخشن بە چەند ساڵێکی کەمی جوانی و قەشەنگی، لەپاڵ سۆزوبەزەییەکی زۆردا، دیارە ئەمەش لەسەر حیسابی باقی ماوەی ژیانی خۆیان؛ بۆیە کچان لە ماوەی ئەو ساڵانەدا بەس خەمی ئەوەیان هەبێت کە سەرنجی پیاو بەلای خۆیاندا رابکێشن، تا پیاوان بەهەڵەداوان شەرەفی لەخۆگرتنی ئەوان بخەنە ئەستۆی خۆیان، ئیتر بە هەر شێوەیەك بێت، بۆ ماوەی ژیانیشیان وا بمێننەوە – ئەمە هەنگاوێکە کە ئەگەر بە تەنها لە رووی مادییەوە سەیری بکەین پاساوێکی ئەوتۆی نادرێتەوە، سروشت ژنیشی وەك باقی خوڵقێنراوەکانی تری تەدارەك کردووەو چەك و ئامرازی پێویستی پێداوە تا بە درێژایی ئەو ماوەیەی کە پێویستە پارێزگاریی لە بوونی خۆی بکات، سروشت ئابوری خۆی پێداوە. رێك وەك چۆن مێیەی مێروولە دوای جووتبوون باڵەکانی دەوەرن، بەوەش کەڵکێکی ئەوتۆی نامێنیت، بگرە واشی لێدێت مەترسی هەبێت بۆ پرۆسەکانی پەروەردەکردن. رەنگە لەبەر هەمان هۆ بێت، کە ژن دوای بوونی منداڵێك یان دووان بەشی زۆری جوانییەکەی خۆی لەدەستدەدات.

ژن بەوەی دەیچێژێت قەرزی ژین دەداتەوە، نەك بەوەی دەیکات – بە ژانی منداڵبوون، بەخێوکردنی منداڵ، ملکەچبوون بۆ پیاو، کە دەبێت هاوەڵێکی بەئارام و نیان بێت بۆی

ژن لە رووی هزرییەوە كورتبینە، چونكە گەرچی زوو درك بەو شتانە دەكات كە لێوەی نزیكن، بەڵام بازنەی بینینی تەسكەو هیچ شتێكی دوور نابینێت

پاشان، دەبینین كە كچانی جاحێڵ لە ناخی خۆیاندا، كاروباری ناو ماڵ یان هەندێك كـــاری دیـكـە بــە لاوەكــی دادەنـــێن، بگرە بە گاڵتەو گـەمـەی تـێـدەگـەن. ئەوین داگـیریـان دەكـات و هەموو شتەكانی وەك خۆگۆڕین، سەما و هیتر، لای ئــەوان جێگای بایەخدانێكی زۆرە.

* * *

نایابترین و كامڵترین شت كـە دواتـــرو بــە هـێـواشـی روودەدات، بریتییە لە قۆناغی پێگەیشتن. پیاو لە تەمەنی بیست و هەشت ساڵیدا پـێـدەگـات و توانا ئەقڵییەكانی كامڵدەبن؛ بەڵام ژن لە تەمەنی هەژدە ساڵیدا دەبێت؛ چونكە سنورەكانی ئەقڵی زۆر تەسكن، هەربۆیە ژنـان بـە درێـژایـی ژیانیان هەر بە منداڵی دەمێننەوە، ئــەوان بــەردەوام هەر ئەوە دەبینن كە حازربەدەستە، باوەشیانكردووە بە ئێستادا، رووكـەشـی شـتـەكـان وەك راســتی دەبـیـنـن، ئــەوەی پــڕووپـــووچـــە لای ئــەوان زۆر گرنگە. پیاو بـە هۆی تـوانـا هزرییەكانییەوە بە تەنها لــە ئێستادا نــاژی، وەك گەمژەكان وادەكـەن، بەڵكو چاودێریی رابـردوو و ئایندەش دەكـات و بیریان لێدەكاتەوە. لەمەشەوە دیدە روونی، گرنگیدان، نیگەرانی هـەڵـدەقـوڵـێـت، كـە لایەنی چاك و خراپی خۆی هەیە. ئیتر ژنان لە ئەنجامی لاوازی تێڕوانینیاندا، بەشدارییان لەوەدا كەمە. زیادلەوەش، ژن لە رووی هزرییەوە كورتبینە، چونكە گەرچی زوو درك بەو شتانە دەكـات كـە لێوەی نزیكن، بەڵام بازنەی بینینی تەسكەو هیچ شتێكی دوور نابینێت؛ بۆیە هــەر شتێك كە نادیار بێت، یان رابردوو بـێـت، یـاخـود كەوتبێتە ئـایـنـدەوە، كاریگەریی لە سەر ژنــان لە چاو پیاواندا كەمترە. هەربۆیەشە ژنان دەستبڵاوترو موسریفترن لە پیاوان، كە هەندێجار دەگاتە لێواری شێتی. ژنان لە ناخی خۆیاندا وەها بیردەكەنەوە، كە دەبێت پیاوان خەریكی پــەیـداكـردنــی پـــارە بــن بۆ ئەوەی ئەمان بتوانن خەرجی بـكـەن، دیــارە ئــەگـەر شیا لە ژیانی هاوسەرەكانیاندا ســـەرف بـكـەن، بـــەڵام بە دڵنیایی دوای مردنی ئەوان، ژنان وەها دەكەن.

هـــەرئـــەوەنـــدەی پــیـاو دەسكەوتەكانی خۆی پێدان بۆ بەڕیوەبردنی ماڵ، یەكسەر ئـــەم بـۆچــوونــە لای ژنــان دەچەسپێت. گەرچی ئەمە گەلێك زیانیشی هەیە، بەڵام ئەم سوودەی تێدایە – ژن لە پیاو زیاتر لە ئێستادا دەژی، ئەویش چێژ لەمە وەردەگرێت بۆی پەرۆشە. ئەمەیە چاوگی ئەو گوشادییەی كە ئافرەت هەیەتی و وایلێدەكات پیاو رامبكات و لەكاتی پێویستدا بە تەنگییەوە بێت. راوێژكردن بە ژنان مەسەلەیەكی گرانە، وەك ئەڵمانەكان لە سەردەمە دێرینەكاندا رایان وابوو كە نابێت بەهیچ جۆرێك زیاد لە بەهای خۆی بدرێتی؛ چونكە شێوازی ژنان لە تێڕوانیندا بۆ شتەكان بە تەواویی لە هی ئێمە جیاوازە، بەشێوەیەكی ســەرەكــی، چونكە ئــەوان حەزیان لە كورترین رێگایە بـــەرەو مـەبـەسـت، ئاگایی خۆیان دەخەنە سەر ئەوەی كە لێیانەوە نزیكە؛ لەكاتێكدا كە ئێمەی پیاوان، پشتەوەی دەبـیـنـین، لـەبـەر هۆیەكی ســـادە، شـتـە نـزیـكـەكـان ئــەوەتــان لەبەر لوتماندا؛ بـۆیـە شتێكی گـرنـگـە بۆ ئێمە كـە بگەڕێینەوە بۆ دواوە بـۆ لای شـتـەكـە، بـۆ ئـــەوەی تێڕوانینێكی نزیك و ســادەی لـەبـارەوە پەیدابكەین. هەربۆیەشە ژنــان لـە داوەریـكـردنـیـانـدا لــە ئێمە واقیعییانەترن؛ هەربۆیەشە ئەوان لەوە زیاتر نابینن كە بەراستی لەوێیە؛ لەكاتێكدا كە ئێمە، ئەگەر هەستەكانمان بهەژێن، كەمێك زیـادەڕۆیـی دەكـەن، یان لە ئەندێشەی خۆمانەوە بۆیان زیاددەكەین.

لـــەبـــەرئـــەوەی تـوانـسـتی بیركردنەوەی ژن لاوازە، بۆیە لە پیاو بەسۆزترن، بەوەش گرینگییەكی زۆر دەدەن بە پیاوان. لە لایەكی تریشەوە، لە مەسەلەكانی دادپەروەری، شـــەریـفـیـــی، هــەروەهـــا هـوشـیـاریـی و ویــژدانــدا، ژنـــان لــە خــوار پــیـاوەوەن.

دیسانەوە هەر لەبەرئەوەی كە بەهرەی بیركردنەوەیان كزە، ئەو شتانەی روون و بەرچاون، سەر بە ئێستان، ئەوانە زیاتر كاردەكەنە سەر ژنان، ئەوەندە گوێنادەنە بیروبۆچوونە ئەبستراكتەكان، یان دروشمە چەسپاوەكان، یاخود بڕیارە تۆكمەكان، بەشێوەیەكی گشتی، ئەوەی دەچێتەوە سەر رابردوو یان داهاتوو، ئەوە بزرو دوورەدەستە. بەمپێیەش، ئەوان خاوەنی سەرچاوەو بنەڕەتی سەرەتایی فەزیلەتە، بەلام توانستەكانی دوای ئەوەیان نییە كە پێویستن بۆ پەرەپێدانی. دەتوانین ژن بەراورد بكەین بە بوونەوەرێكی زیندوو كە خاوەنی جگەرە، بەلام رژێنی زراوی تێدا نییە. هەربۆیەشە هەڵەی بنەڕەتی لە ژندا ئەوەی كە خاوەنی هەستی دادپەروەریی نییە. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ كەموكورتی توانستی بیركردنەوەیان، كە پێشتر ئاماژەی پێدرا، لەگەل كەموكورتی تواستی تێرامان تێیاندا، بگرە بەشێكیشی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو راستییەی كە سروشت كردوونی بە رەگەزە لاوازەكە، نەك بۆ ئەوەی پشت بە هێزو تین ببەستن، بەلكو فرتوفێلی پێداون؛ ئەمەشە هۆی ئەوەی كە ئەوان هەر بە غەریزە مەكربازن، هەروەها ئارەزوویەكی لەبننەهاتووی درۆكردنیشیان هەیە. وەك چۆن شێر چنگ و كەلبەی پێدراوە، فیل خەرتومی هەیە، ورچ چنگی هەیە، گا قۆچی هەیە، ئەختەبووت شلەیەكی رەشی مەرەكەبیی هەیە، سروشت ژنانیشی وا ئامادەكردووە كە بۆ داكۆكی لە خۆیان بەهرەی فریودان بەكاربهێنن، ئەو هێزەش كە سروشت بە پیاوی داوە، لە شێوەی توانای جەستەیی و هزرییدا، لە توانای فریودان و لە خشتەبردندا بە ژین داوە، بۆیە فریودان و مەكربازیی شتێكی رەمەكییە لەژندا، كە بە زۆریی هەم گەمژەییشەو هەم زرنگیش. بەمپێیەش، شتێكی سروشتییە بۆ ژنانن لە هەموو دەرفەتێكدا دوو روویی بنوێنن، وەك چۆن گیانەوەرەكانی تر بە چەكەكانیانەوە رووبەرووی هێرش دەبنەوە؛ كە ئەمەش دەكەن وا دەزانن مافی خۆیان بەكاردەهێنن، بۆیە ئەو ژنەی كە بە تەواوەتی جێگای متمانە بێت و فێڵ و فەرەج بەكارنەهێنێت، وەك مەحال وایە، هەربۆیەشە ئەوان زۆر بە سانایی ئەوانیتر فریو دەدەن؛ بەكارهێنانی فێڵیش لەگەڵیان شتێكی ژیرانە نییە. ئیتر لەو ناتەواوییە بنەڕەتییەوە كە باسكرا، هەروەها هەموو ئەو شتانەی تریشەوە، ساختەكاریی و بێباوەڕی، ناپاكیكردن، بێوەفایی و سپڵەیی و شتی تریش هەڵدەقوڵێن. زۆرجار لە دادگاكاندا ژنان زۆر لە پیاوان زیاتر بە شایەتی درۆ تاوانباردەكرێن. لێرەدا پێویستە بە گشتی لەوە بكۆڵینەوە ئایا دەبێت بوار بدرێت ژنان سوێند بخۆن. ناوبەناو لە هەموو جێگایەك حالەتی دووبارە دەبینین كە تێیاندا خاتوونەكان، كە بێ ئەوەی پێویستیان پێببێت، لە فرۆشگاندا شت دەدزن.

* * *

سروشت پیاوانی لاوی بەگورو قۆزی دروستكردووە، بۆ ئەوەی نەژادی مرۆڤ بلاوبكەنەوە؛ بۆ ئەوەی چەشنەكە بنەبڕ نەبێت. ئەمە ئیرادەی نەگۆڕی سروشتە، گوزارشتی خۆشی لە هەواوهەوەسی ژناندا دەدۆزێتەوە. ئەم یاسایە لە هەموو سەردەمێكدا دەكەوێتە سەرووی هەموانەوە، كەواتە وای بۆ ئەو پیاوەی بەشێوەیەكی وەها ماف و بەرژەوەندییەكان دادەرێژێت كە لە دەرەوەی ئەمە بێت، چونكە ئەو هەرچی بكات و بڵێت، ئەوە هەر لە سەرەتاوە كارەكانی پووچەڵدەبنەوە، چونكە ئاكاری شاراوەی نەرسكاوی نائاگایانەی ژن بریتییە لە: ئێمە بۆمان هەیە كە ئەوانە فریوبدەین كە گرنگییەكی كەم بە ئێمە دەدەن و خۆیان بە سەروەری چەشنەكە دادەنێن. ئاگادارییكردن و خۆشگوزەرانی چەشنەكە بەدەست ئێمەیە، متمانە دراوە بە ئێمە تا ئەو نەوەیە پەروەردە بكەین كە لەخۆمان كەوتوەتەوە كەواتە با هوشیارانە ئەركی خۆمان رابپەڕێنین.

بەلام ژنان بە هیچ جۆرێك ئاگاداری ئەم پرەنسیپە بنەڕەتییە لە رووە پەتییەكەیدا نین، بەڵكو تەنها لە رووە مادییەكەیدا دەیبینن، هیچ رێگایەكی تریشیان نییە بۆ گوزارشتكردن لێی، كاتێك كە لە دەرفەتی گونجاودا هانای بۆ دەبەن.

بۆیە بەقەدەر ئەوەی ئێمە ئەندێشەی دەكەین، ویژدانیان ئازاریان نادات، چونكە لە قولایی تاریكی دڵیاندا، ئاگادارن لەوەی ئەركەكانی خۆیان بەرامبەری ئەو تاكە پێشێلدەكەن، كە باشتروابوو لە پێناوی چەشنەكەدا خزمەتی بكەن، كە داوای ئەو بەسەریانەوە زۆر لەوە زیاترە. (دەتوانن لە بەرگی دووهەم، نەسكی (44)ی كارە سەرەكییەكەمدا (جیهان وەك ئیرادەو وێناكردن) رونكردنەوەی زیاتری ئەمە بەدەستبهێنن.

لەبەرئەوەی ژنان بۆ پاراستنی چەشن هەن، چارەنوسیان لێرەدا كۆتایی دێت، بۆیە زیاتر بۆ چەشنەكە دەژین نەك وەك كەسی تاك، دڵی ئەوان بەرەو چەشنەكەیە زیاتر لەوەی بەرەوكەسی تاك بێت. ئەمەش وادەكات بوون و كاراكتەری ئەوان سەركەشی و گێلایەتی بێت، هەمووشی بەسەریەكەوە مەیلێك بێت

بەرەو جیاوازی بنەڕەتی لە پیاو؛ تەشەنە دەکات و ژیانی هاوسەرێتی لێ تاڵ دەکات، کە خۆی حاڵەتێکی زۆر ئاسایی و بەرچاوە.

شتێکی سروشتییە کە هەستی بێمۆبالاتی و بێباکی لەناو پیاوانیشدا هەبێت، بەلاَم لەناو ژناندا دوژمنایەتی راستەقینە هەیە. رەنگە ئەمەش بەهۆی ئەوەوە بێت کە لە حاڵەتی پیاواندا رقەکە کورت بوویێتەوە بۆ کاروباری ژیانی رۆژانە، بەلاَم لە ژناندا، تەواوی رەگەزەکە دادەگرێت؛ چونکە ئەوان تەنها یەك جۆرە کاریان هەیە. تەنانەت کاتێك لەسەر شەقام پێکدەگەن، وەکو دوو نەیار دەڕواننە یەك. ئەوە شتێکی زۆر روونە کە کاتێك دوو ژن بۆ یەکەمینجار ئاشنای یەك دەبن، دوورووویی و ریایی لەنێوانیاندا زۆر زیاتر لە دوو پیاو لە رەوشی هاوشێوەدا. هەربۆیەشە یەکتریناسینی دوو ژن زۆر لە هی دوو پیاو گاڵتەجارترە. زیادلەوەش کاتێك پیاوێك ئەوانیتر دەناسێنێت، تەنانەت ئەگەر لە خوار خۆشییەوە بن، بە هەستێکی گرنگیدان و مرۆییانەوە، دەیکات، کەچی دەبینین خاتونێکی خاوەن پایە، بەشێوەیەك لەگەڵ خوارخۆیدا (ئەگەر خزمەتکاریشی نەبن) رەفتاردەکات، کە بەرگەی ناگیرێت. رەنگە هۆی ئەمە ئەوە بێت کە پلەو پایەی ژنان زۆر جێگای گومانە لە چاو هی پیاواندا. سەرنجامیش زۆر بە خێرایی رەفتاری خۆیان دەگۆڕن و مشتومالیَ دەکەن، یاخود هۆکەی ئەوە بێت کە لەکاتێکدا شتەکان دەبنە جێگای بایەخی ئێمە، ئەوە تەنها یەك شت دەبێتە جێگای هەڵسەنگاندنمان، واتە ئەوەی کە گرنگیی پێدەدەین، لەوانەشە، هۆیەکەی ئەوەی بێت کە سروشتی تاکرەهەندانەیان پەیوەندی نزیکتر بخوازێت لەچاو هی پیاواندا؛ بۆیە هەوڵدەدەن جیاوازیی پلەوپایەکانیان بخەنە روو.

***

تەنها ئەو پیاوەی کە رەمەکی سێکس هزری داگیرکردووە، دەتوانێت ناوی رەگەزی یەکسان لەو رەچەڵەکە قەزەم، ناوشان تەسك، سمت گەورە، قاچ کورتە بنێت، چونکە تەواوی رەمەکی جوانی رەگەز لەسەر ئەم رەمەکە راوەستاوە. رەنگە ئەوە پاساوی زیاتر بێت کە ناویان بنێین رەگەزە ناشرینەکە نەك جوان. نە لەمۆزیك و نە لە شیعردا، نە لە هونەرە جوانەکاندا، ئەمانە هیچ مانایەك یان گرنگییەکیان نییە، ئەگەر هیچ کاریگەرییەکیشیان هەبێت، مایەی گاڵتەجاڕی و شەهوەتبازییە.

ئەمەش وادەکات ژنان نەتوانن گرنگییەکی بابەتییانە بە هیچ شتێك بدەن، پێموابێت هۆی ئەوەش، ئەمەی خوارەوەیە. پیاو هەوڵدەدات لە رێگای تێگەیشتن و تێرامانەوە راستەوخۆ شتەکان بخاتە ژێر رکێفی خۆیەوە، بەلاَم ژن هەمیشەو لە هەموو شوێنێك ناراستەوخۆ سەرداره، واتە لە توێی پیاوەوە؛ هەوڵی راستەوخۆی ژن بە ئاراستەی پیاوە، بۆیە ژن سروشتی ژن وایە کە هەموو شتێك بکات بۆ ئەوەی پیاو بباتەوە، گرنگیدانی ئەو بە هەر شتێکی دی، هەمیشە رووکەشە، رێگایەکی پێچاوپێچە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی، نازومەکرفرۆشتنە.

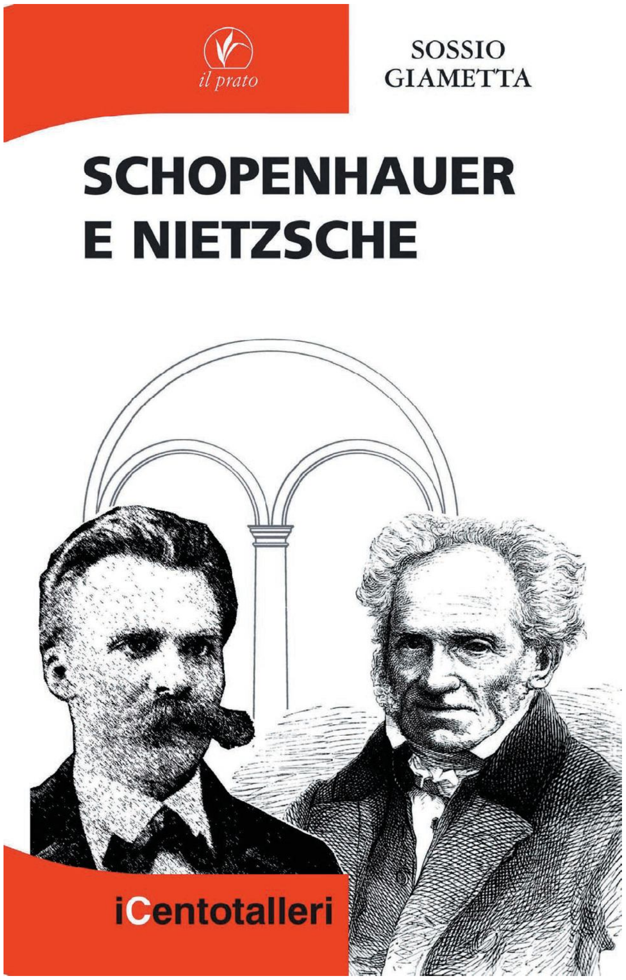

لەمبارەیەوە رۆسۆ دەڵێت "ژنان بە گشتی حەزیان لە هیچ هونەرێك نییە، شارەزای هیچ نین و هیچ بلیمەتییەکیان نییە. نامەیەك بۆ دالامبێر(د). هەرکەسێك بتوانێت لە توێی فرتوفێڵەکانیانەوە بروانێت، دەبێت بۆی دەرکەوتبێت کە حاڵەتەکە ئەمەیە. تەنها ئەوەندە بەسە کە بروانینە شێوازی رەفتارکردنی ژنان لە کۆنسێرتێك، ئۆپێرایەك یان شانۆییەکدا؛ درك بە منداڵیتی و ساویلکەییان دەکەین، ئەوانە لە کاتی نایابترین برگەو دیمەنەکاندا، هەر خەریکی چەنەبازیین

و گوێ نادەنە ئەو کارە مەزنانە. ئەگەر ئەوە راست بێت کە یۆنانەکان لێنەگەڕابن ژنان بچن بۆ سەیری شانۆیی، ئەوە هەقی خۆیان بووە، چونکە بەوە دەتوانن گوێبیستی شتێك بن. لە رۆژانی خۆماندا، شتێکی زۆر لەبارتر دەبێت ئەگەر جێگەی دەستەواژەی "پێویستە لە کەنیسە ژنان بێدەنگ بن" بە دەستەواژەی "پێویستە لە شانۆ، ژنان بێدەنگ بن" بگرینەوە. رەنگە باشتر وابێت وەك نامەیەکی گەورە بە پەردەکەدا هەڵیبواسین.

ئەگەر ئەوەمان لەبیر بێت کە سەرجەمی رەگەزی ژن هیچ شتێکی لەبواری هونەرە جوانەکاندا ئەنجامنەداوە کە بە ڕاستی مەزن، بلیمەتانە، رەسەن بێت، یان بیرمان بێت کە ئەوان هیچ کارێکی بەهاداریان پێشکەشی جیهان نەکردووە، ئەوە هیچ قسەیەکی لەوە جیاواز ناکەین. ئەمە لە بواری وێنەکێشاندا زۆر ئاشکرایە، گەرچی تەکنیکی ئەم هونەرە لەبەردەستی ئەوانیشدایە وەك ئێمە، هەربۆیەشە زۆر خۆیانی پێوە ماندوو دەکەن، کەچی تا ئێستا یەك دانە نیگاری مەزنیان نییە تا بیخەنە روو، لەبەر هۆیەکی سادە، ئەوان هزریان بابەتییانە نییە، کە ئەمەش لە نیگارکێشاندا زۆر پێویستە. ئەوان هەمیشە ئالودەی ئەو شتانەن کە خودییانەنە. لەبەر ئەم هۆیە، ژنانی ئاسایی بە هیچ جۆرێك توانای وێنەکێشانیان نییە، چونکە سروشتی ئەوان ئاوایە. هۆرات لە کتێبە نێودارەکەیدا (هەڵسەنگاندنی بلیمەتی) کە بۆ ماوەی سێسەد ساڵ شۆرەتی هەبوو، باس لەوە دەکات کە ژنان خاوەنی توانستی بڵند نین. ئاوارتەی تاکوتەرا مەسەلەکە ئاوەژوو ناکاتەوە؛ ژنان هەر هەموویان پێکەوە، بە قووڵی بێزەوق و چەشەی هونەری بوون و هەرواش دەمێننەوە، هەروەها هەر بە هۆی ئەو گەمژەییەشیانەوەیە کە نازناوی هاوسەرەکانیان هەڵدەگرن و بەوەش دەبنە هەڵگری هەر خەوش و نەنگییەك کە تێیدا بێت. زیاد لەوەش لەبەرئەوەی بێزوەقن، ئەوا لە کۆمەڵگەی مۆدێرندا گەندەڵ بوون و بۆگەنیانکردووە. دەبێت دروشمەکەی ناپلیۆن بەرامبەریان بەرزبکەینەوە "ژنان هیچ پلەیەکیان نییە" بۆیە دەبێت وەك شتی تر بۆیان بڕوانین. چامفۆرت دروستی وتووە: "ئەوان بۆ ئەوە دروستبوون کە لەگەڵ لاوازییەکانمان، گەمژەییماندا مامەلە بکەن، نەك لەگەڵ ئەقڵماندا. پیاوانێکیش هەن بە توێکڵ سەرسامن و سەراسیمەی رۆح و دەرون و کاراکتەر نین"(ه). ژنان شوێنکەوتەی رەگەزەکەی ترن، رەگەزی دووهەمن لە هەموو روویەکەوە، بۆیە لاوازیی ئەوان قابیلی بەهەندوەرگرتنە، بەلام حورمەتگرتنی زیاد لەپێویستی ژنان مەسەلەیەکی بێمانایە، بگرە هەر لە دیدی خۆیانەوە نزمییە. کاتێك سروشت چەشنی مرۆڤی دابەشکرد بۆ دوو بەش، رێك لە ناوەڕاستەوە لەتی نەکرد! بەپێی میتۆدی جەمسەرگەرایی دژ، جیاوازیی نێوان جەمسەری پۆزەتیڤ و جەمسەری نێگەتیڤ، بە تەنها لە ڕووی چەندێتییەوە نییە، بەڵکو چۆنێتیشە. لەبەر ئەم رۆشناییەشدا کە گەلانی دێرینی خۆرهەڵات مامەڵەیان لەگەڵ ژن کردووە؛ ئەوان لە ئێمە باشتر پلەوپایەی خۆیان پێداوە، بەو بۆچوونە فەرەنسییە کۆنانە مانەوە لەمەڕ دلاوەری و ستایشکردن، کە باڵاترین بەرهەمی گەمژەیی مەسیحی – تۆتۆنییە. ئەم بۆچوونانە بەس بۆ ئەوە باش بوون کە ژنان والێبکەن لوتبەرزو لەخۆبایی بن، بە رادەیەك کە مەیمونە پیرۆزەکانی بیناریسمان یاددەخەنەوە، کە لە ئاگاییاندا بە پیرۆزی و بەرزیی خۆیان، وا هەستدەکەن کە دەتوانن حەزیان لە هەرچی بێت، بیکەن.

لە خۆراوا، ژن، یان با بڵێین "خاتوون" خۆی لە پایەیەکی هەڵەدا دەبینێتەوە، چونکە دێرینەکان بە دروستی

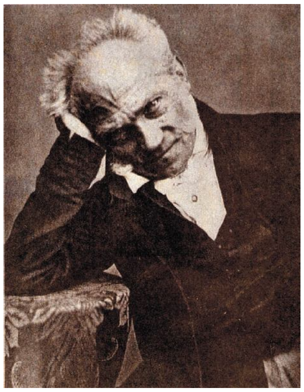

ئەو ئیمتیازو شەرەفەی یاساکان داویانە بە ژن، ئەو سنورە دەبەزێنێت کە سروشت بۆی داناون، بۆیە ژمارەی ئەو ژنانەی بە ڕاستی ئەو ئیمتیازەیان هەیە، کەمیکردووە

ژنیان ناوناوە شوێنکەوتەی ڕەگەزەکەی تر، کە بە هیچ جۆرێك ویقارو نەزاکەتی تێدا نییە، یان مایەی ئەوە نییە کە سەری لە هی پیاو بەرزتر بێت و هەمان ئەو مافانەی هەبێت کە ئەو هەیەتی. دەرەنجامەکانی ئەم پایەهەڵەیە زۆر ڕوونن. بۆیە، شتێکی زۆر پەسەند دەبێت بۆ ئەم مرۆڤە ژمارە دووانەی ئەوروپا کە پایەی سروشتیی خۆیان پێبدرێت، خاتوونی- سکالاکەریش دەسبەرداری ببێت، کە لە هەموو ئاسیادا، نەك هەر نییە، بەڵکو لە یۆنان و ڕۆمانیشدا هاوشێوەی ئەوان هەر نەبووە. ئەنجامی ئەمەش ئەوە دەبێت کە پایەی کۆمەلایەتی، مەدەنی، هەروەها سیاسیمان، بێسنور پێشدەکەوێت. یاسای سواو چیتر پێویست نییە، چونکە دەبێتە بەڵکەنەویستێکی ناپێویست. ڕاشکاوانە بڵێین، خاتوونی ئەوروپایی، بوونەوەرێکە کە نابێت بە هیچ جۆرێك هەبێت، بەڵکو دەبێت ژنی ماڵ و ئەو کچە لاوانە هەبن کە بەهیوان ببن بەوە، نابێت وەها پەروەردە بکرێن کە فیزیان زل بێت، بەڵکو ماڵی و پاشکۆ بن.

ئەمەش ڕێك لەبەرئەوەی خاتونانێك لە ئەوروپا هەن کە پایەیان نزمترە، با بڵێین زۆرینەی ڕەگەزەکەیان، زۆر ناشادترن لەوانەی لە خۆرهەلات هەن. تەنانەت لۆرد بایرۆن دەڵێت (نامەو نووسینەکان، تۆماس مور بەرگی 2 لاپەرەی 399) تەواوی حاڵەتی ژنان لە سایەی یۆنانە دێرینەکاندا - زۆر قایلکەرانەیە. حاڵەتی ئێستا، کە پاشماوەی بەربەریزمی سوارچاکانەی سەردەمە فیۆدالەکانە - دەسکرد و ناسروشتییە. پێویستە ژنان بیر لە ماڵ بکەنەوە - خۆراك و پۆشاکیان باش بێت بەلام نابێت تێکەڵی کۆمەڵگە بکرێن، هەروەها دەبێت پەروەردەی ئایینیشیان باش بێت بەلام نابێت نە هۆنراوەو نە سیاسەت بخوێننەوە - هیچ شتێك جگە لە کتێبەکای پاکیزەیی و چێشتلێنان. مۆزیك - نیگارکێشان - سەما - هەروەها ناوبەناویش کەمێك باخەوانی و وەرزێری بکەن. من بینیومن کە لە ئیپیرۆس سەرکەوتووانە ڕێگاوبان چاك دەکەن. بۆ نا، با لەپاڵ پووشکێشان و مەڕدۆشیندا ئەوەش بکەن؟

***

لەم بەشەی ئێمەدا لە جیهان، کە تێیدا تاکژنی کاری پێدەکرێت، هاوسەرگیریکردن مانای لەتکردنی مافەکان و دووهێندەکردنەوەی ئەرکەکانە. کاتێك یاساکان هەندێك مافیان بۆ ژن زامن کرد، دەبوو توانای بیرکردنەوەی نێرانەشیان پێبدایە. بە پێچەوانەوە ئەو ئیمتیازو شەرەفەی یاساکان داویانە بە ژن، ئەو سنورە دەبەزێنێت کە سروشت بۆی داناون، بۆیە ژمارەی ئەو ژنانەی بە ڕاستی ئەو ئیمتیازەیان هەیە، کەمیکردووە؛ لەبەرئەوە زۆرێکیان لەو مافە سروشتییانە بێبەش دەبن، بۆ ئەوەی هەندێکیان ببنە خاوەنی زیاتر لەوەی کە سروشت بۆی تەرخانکردوون. پایەی ناسروشتییانەی ئیمتیازداریی کە دامەزراوەی تاکژنی، هەروەها یاساکانی هاوسەرگیری، بۆ ژنیان دابینکردووە، کە لەوێدا بە هاوتای تەواوی پیاو دادەنرێت، کە بە پیاوانی داناو زرنگ، بەهیچ جۆرێك ناتوانن بەرلەوەی قوربانییەکی زۆر بدەن، لەگەڵیدا هەڵبکەن و بەم ڕێوشوێنە نارەوایە ڕازی ببن، بۆیە لەکاتێکدا لەزۆرینەی میلللەتە فرەژنەکاندا، هەموو ژنێك پارێزراوە، لەو شوێنەش کە تاکژنی هەیە، ژمارەی ژنانی شووکردوو سنورداره، بێشومار ژن بێ پشتیوان ماونەتەوە؛ ئەوانەی سەر بەچینی ژووروون وەك کارەکەری پیر بە تەوەزەلی دەژین، ئەوانەی سەر بە چینی خواروون گیرۆدەی کاری سەخت و دژوار بوون، یان بوون بە سۆزانی، ژیانێك بەسەر دەبەن کە هیچ خۆشییەکی تیا نییەو بەدەریشە لە کەرامەت، بەلام لە سایەی ئەم بارودۆخەدا، بوونەتە پێویستییەك بۆ

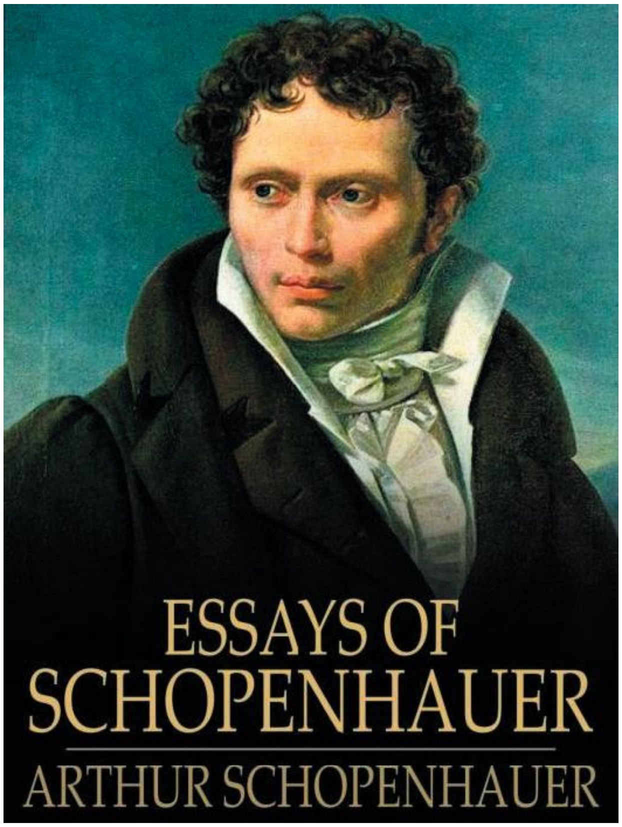

ڕەگەزی نێر؛ بۆیە ئەمانە وەك ئامرازێکی تایبەتی وەهان پاراستنی ئەو ژنانەی کە هاوسەریان پەیداکردووە یان دەیانەوێت پەیدای بکەن. تەنها لە لەندەن 80 هەزار سۆزانی هەیە، ئینجا ئەو ژنانە چین کە ئەوەندە بە خێرایی بەم چارەنووسە دزێوە گەیشتوون، جگە لە قوربانی سەر قوربانگای تاکژنی؟ ئەو ژنانەی فرێدراونەتە ئەم ڕەوشە زۆر دژوارەوە، هاوسەنگکەرەوەی خاتونی ئەوروپاییە، بە لاف و گەزاف و لوتبەرزییەکەیەوە. لێرەوە تاکژنی سودێکی ڕاستەقینەی بۆ ڕەگەزی مێ هەیە، ئەگەر وەك گشت وەربیگرین، هەروەها لە لایەکی تریشەوە هیچ هۆیەك نییە، بۆ ئەوەی بۆچی نابێت پیاوێك کە ژنەکەی بەدەست نەخۆشییەکی سەختەوە دەناڵێنێت، یان نەزۆکە، یان سەرەنجام زۆر پیر بووەو بەکەڵکی ئەو نەماوە، ژنێکی دووەم بهێنێت. زۆرن ئەوانەی ڕوویانکردۆتە فرەژنی لەبەر ئەو هۆیە ڕوونەی کە نارەزان لە دامەزراوەی ناسروشتییانەی تاکژنی. پێداگرتن لەسەر مافە ناسروشتییەکانی ژن ئەرکی ناسروشتیشی بەسەریاندا سەپاندووە، ئەمەش پێشێلکارییەکە کە ناشادو بێزاریان دەکات. بۆ نمونە، زۆرن ئەو پیاوانەی کە باوەڕیان وایە ئەگەر پایەی کۆمەڵایەتی و سەروەت و سامانییان پارێزراوە، ئیتر هاوسەرگیری شتێکی پەسەند نییە، تا ئەوکاتەی دەتوانێت لەگەڵ یەکێکی ناوازەو دەرکەوتوودا گرێبەست دەکەن. ئەوساش پیاو ئارەزووەکات بە ئیختیاری خۆی و بە مەرجی جیاواز ژنێك پەیدابکات، ئەویش ئایندەی ژنەکەو منداڵەکانی بپارێزێت. ئەگەر مەرجەکان ئەوەندە دادپەروەرانەو ماقوڵ وگونجاو بن، وا لەژنەکە بکەن دەستبەرداری ئەو ئیمتیازانە ببێت، کە هاوسەرگیری وەك بناغەی کۆمەڵگەی مەدەنی، دەتوانێت فەراهەمیان بکات، ئەوا پێویستە تا ئاستێکی گونجاو دەستبەرداری کەرامەتی ببێت و ژیانێکی تەنهایی بەسەرببات، چونکە سروشتی مرۆڤ وامان لێدەکات پشت بە بۆچوونی ئەوانیتر ببەستین، بە ڕێگایەك کە بە تەواوەتی لە بەهای خۆی داماڵراوە. لەکاتێکدا ئەگەر ژن نارازی نەبێت، ئەوە دووچاری مەترسی ئەوە دەبێت کە بەناچاری شوو بە پیاوێك بکات کە حەزی لێناکات، یان ئاکامەکەی بگاتە کارەکەرێکی پیر، چونکە ئەو کاتەی بۆی تەرخانکراوە تا لانەیەك بۆ خۆی پەیدا بکات زۆر کورتە. تێزەکەی تۆماسیۆس (دۆست) لەبارەی ئەم دیوەی دامەزراوەی تاکژنییەوە، زۆر شایستەی خوێندنەوەیە، چونکە پیشانیدەدات کە، لەناو هەموو میللەتاندا، لە هەموو سەردەمەکانی پێش ریفۆرمسازییە لۆسەرییەکە، بوونی دۆستی ژن ڕێگاپێدراو بووە، نەخێر خۆی دامەزراوەیەك بووە، کە بە شێوەیەك لە شێوەکان یاسا دانیپێداناوەو هیچ بێکەرامەتییەکی نەداوەتە پاڵی. ئەم هەڵوێستەشی مابوو هەتا ریفۆرمەکەی لۆسەر، کە بووە هۆی هێنانی هۆکاری دیکە بۆ پاساودانی هاوسەرگیریی ئاینزاکان؛ لەوێوە بەرەی کاسۆلیك نەیوێرا خۆی لەمەسەلەکە دووربخاتەوە.

مشتومرکردن لەبارەی تاکژنییەوە بێسوودە، پێویستە وەك ڕاستییەك وەربگیرێت کە لە هەموو جێگایەك هەیە، ئەوە بنەمایەکە بۆ چارەسەرکردنی گرفتەکە، کەواتە ئەی فرەژنییەکان لەکوێن؟ ئێمە هەمووومان هەرچۆنێك بێت بۆ ماوەیەك دەژین، هەمیشەش زۆرینەمان لە فرەژنیدا دەژین، بۆیە وەك چۆن هەر پیاوێك پێویستی بە گەلێك ژنە، هیچ شتێك لەوە دادپەروەرتر نییە کە بواری پێبدەین، نەك ئەوەندە، بەڵکو بشکرێت بە شتێکی تەوزیمی کە چەند ژنێکی هەبێت. مانای ئەمەش گێڕانەوەی ژنە بۆ جێگای گونجاوی سروشتییانەی خۆی وەك بوونەوەرێکی

پاشکۆ، پاشان خاتوونیش، که جانەوەری شارستانێتی ئەوروپایی و گەمژەیی مەسیحی تیوتۆنیکە، بە خۆی و بانگەشە پڕوپووچەکەیەوە بۆ ڕێزلێنران و ستایشکران، بوونی نامێنێت، بەڵام ژنان هەر دەمێنن، بەڵام ژنانی ناشاد نامێنن، کە ئەوروپای ئێستا پڕێتی لەوانە. گۆشەنیگای مۆرمۆنەکان دروستە.

***

لە هیندستان هیچ ژنێك سەربەخۆ نییە، بەڵکو هەریەکەیان لە ژێر کۆنترۆڵی باوکی یان هاوسەری، یان برای، یاخود هاوسەریدایە، ئەمەش بەپێی یاسای مانوو.

ئەوە بیرۆکەیەکی قێزەونە کە بڵێین پێویستە بێوەژنان لەبەردەم تەرمی هاوسەرە مردووەکانیاندا، خۆیان بکەن بە قوربانی؛ ئەوەش هەر قێزەونە کە ئەو پارەیەی مێرد بە ڕەنجکێشان و ئارەقڕشتن بە درێژایی ژیانی پەیدایکردووە، بە نیازی ئەوەی بۆ منداڵەکانی سەرفی بکات، بچێت هەمووی لە ژنە دۆستەکانیدا سەرفبکات. یەکەمین خۆشەویستی بۆ دایکە، ئاژەڵ و مرۆڤیش وان، ئەمە ڕەمەکێکی پوختەیە، کاتێکیش منداڵەکە چیتر لە ڕووی جەستەییەوە بەستەزمان و بێدەرەتان نییە، ئەو خۆشەویستییە دەرەوێتەوە. دوای ئەوە، دەبێت ئەو یەکەمین خۆشەویستییە لەناو خۆشەویستییەکدا شەتڵبکرێتەوە کە بەرمەبنای نەریت و ئەقڵ دامەزراوە، بەڵام ئەمە بە زۆریی ڕوونادات، بەتاییبەتی ئەو کاتانەی کە دایك باوکەکەی خۆشنەویستبێت. خۆشەویستی باوك بۆ منداڵەکانی، سروشتێکی جیاوازی هەیەو ڕاستگۆیانەترە، پیاو خودی ناوەوەی خۆی لە منداڵەکەیدا دەبینێتەوە، بۆیە ڕەگوڕیشەی ئەم خۆشەویستییە میتافیزیکییانەیە.

لە نزیکەی هەموو نەتەوەکاندا، هی جیهانی کۆن و نوێش، تەنانەت لەنات هۆتێنتۆتەکانیشدا، تەنها نێرەکان دەبنە میراتگر؛ تەنها ئەوروپا لەمە جیاوازە. ئەو موڵکەی پیاوان بە زەحمەت و ڕەنجکێشان و کاری درێژی تاقەتپڕوکێن پەیدایانکردووە، دوای خۆی دەدرێتە دەستی ژنان، ئەوانیش بەپێی ئەقڵی خۆیان، یان لە ماوەیەکی کورتدا تەخشان و پەخشانی دەکەن، یان بە ڕێگایەکی دی بەفیڕۆی دەدەن، ئەمە بەقەدەر ئەوەی باوە، ئەوەندەش نارەوایە، پێویست دەکات بە سنوورداركردنی مافی ژن لە میراتگرتندا، ڕێگە لەمە بگیرێت.

من وای بۆ دەچم کە بۆ کچان و بێوەژنان وا باشترە، تەنها لە ڕێگای ڕەهنکردنەوە پارەی زامنکردنی ژیانیان پێبدرێت، نەك موڵکەکە خۆی یان سەرمایەکە، لە حاڵەتێکدا نەبیت، کە خێزانەکە میراتگری تیری نەبێت. پیاوان پارە پەیدا دەکەن نەك ژنان، بۆیە ژنان مافی وەرگرتنی موڵکی بێمەرجیان نییە، ناشتوانن سەروکاریی بکەن. هەرگیز نابێت ژنان ئازادانە خاوەنی سامان بن، وەك سەرمایە، خانوو، زەویوزار. خۆیان هەمیشە پێویستییان بە پاسەوان هەیە، بۆیە نابێت لە هیچ بارودۆخێکدا ئەوان پاسەوانی منداڵەکان بن.

هەراشیی ژنان، تەنانەت ئەگەر لە هی پیاوان زیاتر نەبێت، ئەم لایەنە خراپەی هەیە، چونکە بەرەو شتە مادییەکان ئاراستەکراوە – با بڵێین، بەپێی جوانیی شەخسی و پاشان بەرمەبنای خۆڕانان و مەکرو دەهۆو چاوبەست. هەربۆیە ئەوانە لە کۆمەڵگەدا کارو کنەی خۆیان هەر دەکەن. هەر ئەمەش وایانلێدەکات دەستبڵاو بن، بە تاییبەتی کە ئەوان توانستی ئەقڵییان لاوازە. لەمبارەیەوە نوسەرێکی یۆنانی دێرین دەڵێت ﴿ئەگەر ئەقڵ نەبێت، جەستە پەرێشانە﴾. لە لایەکی ترەوە، فیزو خۆپەرستی پیاوان، زۆرجار بە ئاراستەی قازانجە نامادییەکانە، وەك بەهرە، فێربوون، جوامێریی، شتی تر. ئەرستۆ لە "سیاسەت" دا ڕوونیدەکاتەوە کە گەورەترین زیان کە سپارتاییەکان بە خۆیانیان گەیاندووە، ئەوەیە زۆر شتیان داوە بە ژنەکانیان، ئەویش بەوەی مافی میراتی و مارەییان بۆ زامنکردوون، لەگەڵ ئازادییەکی زۆردا؛ کە ئەمە دەستێکی زۆری هەبوو لە زەمانی سپارتەدا. ئەی لە فەرەنسا ئەوە کاریگەریی ژنان نییە کە لە سەردەمی لویسی سیازدەوە زیادیکردو بووە هۆی گەندەڵییەکی پلە بە پلەی دادگاو حکومەت کە کۆتاییەکەی بە شۆڕش گەیشت و ئاشوب و پشێوییەکی زۆری نایەوە؟ بە هەرحاڵ، ئەو پایە نادروستەی ڕەگەزی مێ هەیەتی، بەشێوەیەکی زۆر بەرچاو لە لایەن "خاتون"ەوە ڕەتێنراوەو بووەتە هۆی کەموکورییەکی بنەڕەتی لە ڕەوشی کۆمەڵایەتیماندا، ئەم کەموکورییەش بە هەموو ئاراستەیەکدا کاریگەریی هەیە، چونکە سروشتی گوێڕایەڵانەی ژن لە ڕاستی ئەوەدا ڕوونە کە هەر ژنێك پایەیەکی ناسروشتی پێبدرێت، وەك سەربەخۆیی ڕەها، ئەوە یەکسەر خۆی دەبەستێتەوە بە پیاوێکەوە، بە هۆی ئەویشەوە کۆنترۆڵدەکرێت و بەڕێوە دەبرێت؛ ئەمەش چونکە ئەو پێویستی بە سەردارێك هەیە. ئەگەر لاو بێت، پیاوەکە خۆشەویستە؛ ئەگەر بەتەمەن بێت ئەوە پیاوەکەی کەشیشە.

سەرچاوە:

http://www.theabsolute.net/misogyny/onwomen.html